

Býurokratyň syry

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Býurokratyň syry BÝUROKRATYŇ SYRY

Esasy aýtjak bolýan zadymdan öñ şulary aýdyp geçeýin...

Şuny propogandırıldırıldı: ideologiyalar öldü, deñsizlik – bolaýmaly tebigy zat, deñsizlik uly kösençlikleriň üstünden eltmese esasly formada üýtgedilip bilinmez.

Bu aýdylanlar ýalan.

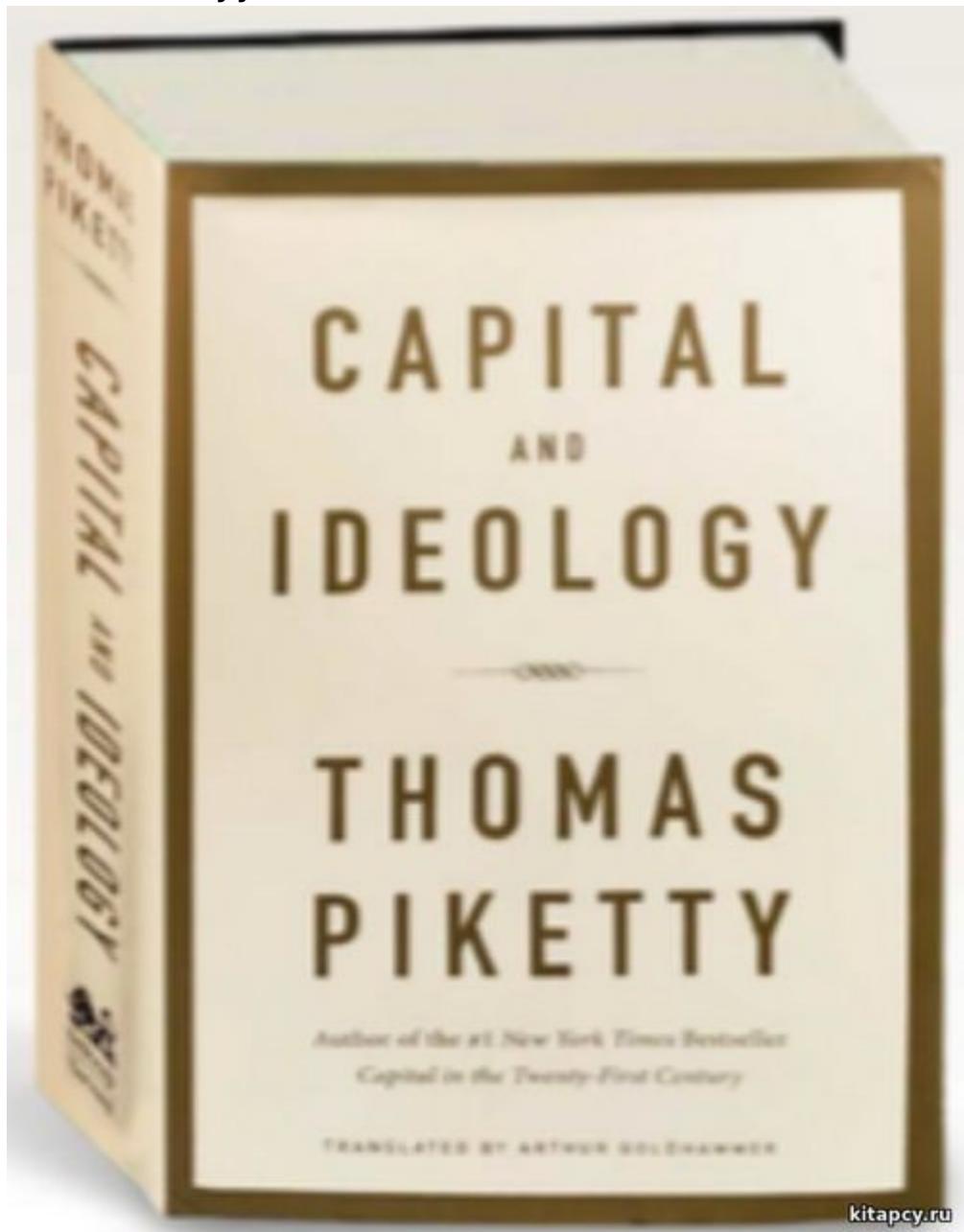
Deñsizlikler dürli hili tutaryklar bilen kanunylaşdyrylýar. Taryhda muňa goldanýan ideologiyalar işlenip düzüldi. Mysal üçin: ýedi ýyllap (1825-1832) ABŞ-nyň wise-prezidenti bolup işlän Jon Koldwell Kelhun gulçulygy oñaýly gowulyk

hasaplaýardy!

Neoliberalizmi esaslandyryjy Fridrih Haýek hem ondan tapawutly däldi, onuň pikiriçe deñsizlik bazar erkinligi üçin oñaýly gowulykdy!

Girdeji deñsizligi boýunça geçiren işleri bilen tanalan fransuz ykdysatçysy Toma Pikettiniň «XXI asyrda kapital» kitabı türk dili bilen bir hatarda kyrk dile terjime edildi. Kollektiwçi-keýnesýen çemeleşmeleri gyzgyn seslenme döretdi. (Şol döwür Nobel baýrakly amerikan ykdysatçysy Žozef Stiglisiň «Deñsizligiň bahasy» kitabı-da gyzgyn garşylandy).

Pikettiniň «Kapital we ideologiá» kitabı-da şu tomus dilimize terjime edildi. Şu soňky kitapdan ünsli okamagyňyzy isláp, bir sitata alaýyn:

* * *

«- Deňsizlik – ykdysady ýa-da tehnologiki häsiýetli däl. Deňsizlik ideologiki we syýasy häsiýetlidir. Başgaça aýdylanda:

Bazar we bäsdeşlik...

Girdeji we hak-heşdek...

Kapital we bergi...

Kwalifikasiýaly işçiler we kwalifikasiýasız işçiler...

Ýerliler we kese ýerliler...

Salgyt elpe-şelpelikleri we bäsdeşlik güýji...

Bularyň barsy aslynda öz-özünden bolýan hakykatlar däl. Bular doly biziň döwrä sokmak üçin saýlap alýan, kategoriýalandyran hukuk, maliýe we syýasy sistema esaslanýan sosial, taryhy fantaziýalardyr.

Bular hemme zatdan ötri hemme jemgyyetiň sosial adalatdan, adyl ykdysadyýetden häzirki aýry-aýry toparlaryň we pikirleriň arasyndaky syýasy-ideologik güýç gatnaşyklaryndan hereket bilen emele getirýän wekillerine yşarat berýär.

Hususanam şular düşünjewi we ideologik häsiýetlidir. Başgaça aýdanda, pikirleriň we ideologiýalaryň taryhda ähmiýeti bolýar.

Bular üzňüsüz ýagdaýda täze dünýäleri we dürli-dürli jemgyyetleri göz öňüne getirmegi, olary formalandyrmagy mümkün edýär...»

INTERNATIONAL BESTSELLER

CAPITAL

in the Twenty-First Century

THOMAS PIKETTY

TRANSLATED BY ARTHUR GOLDHAMMER

kitapcy.ru

* * *

Piketti soňky geçiren barlagynyň netijesinde şeýle diýýär:
«80-nji, 90-njy ýyllardan soň dünýäde ykdysady deňsizlikler
görlüp-eşdilmedik derejede artdy. XXI asyrda yüzbe-yüz bolan
ünjä goýuwy ýagdaýymyz şudur...»

Kitaby okap otyrkam kelläme şu soraglar geldi:
«Ýurdumyzdaky deňsizlikleri durmuşa geçiren neoliberalistik
gegemoniýanyň býurokratlary kimlerdi?
Adam başyna düşyän girdeji boýunça adalatsyzlygy baýlaryň
haýryna bozan ykdysady-syýasy sistemanyň salgylary we

maliýeçileri kimlerdi?

Meselem: Deňsizligiň iň esasy gözbaşy – girdeji salgydyndaky potolok derejäni baýlaryň haýryna üýtgeden kararlary haýsy buhgalter-hasapçylar durmuşa geçirdi?

«Maliýe dissiplinasy» ýalany bilen sosial döwlet edaralaryny ýukan, salgyt adalatsyzlygyny edýän ykdysady syýasatlary haýsy býurokratlar durmuşa geçirdi? Bular IMF «rezeptlerini» ýola goýan býurokratlardy...

Ulus-döwleti ýukan neoliberalizmiň agalyk sürýän döwründe käbir emelsiz ýolbaşçylar nädip «ýylyň döwlet işgäri» adyny alyp bilyär?

Ýadyňza salaýyn: hususanam 90-njy ýyllar neoliberalizmiň ýaýylma-giňelme döwrüdi. Häkimiýetleriň býurokratlaryň bilen zähmetkeşleriň garşysyna maliýe syýasatyny ulanmagyny artdyran döwrüdi...

Toma Piketti kitabynyň «Beýik öwrülişik» adyny beren üçünji bölümünde deňsizligiň gelip çykýan sakasy bolan maliýe syýasatlaryndan söz açanda aklyma şu soraglar nirden geldi? Soňky otuz-kyrk ýyldaky maliýe syýasatlarynyň ideologiki taýdaň aňyrsyny hiç dörjämzok. Hemmeleriň aňynda «men haýsy wezipäni eýeläp bilerkäm, meni haýsy wezipä bellärlerkä?» pikiri bar!

Ahlak idealizmine nä döw çaldy?

Haýp. Çoňňelik ýokanç kesele öwrüldi.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 31.10.2023 ý. Publisistika